

Ана П. Ђорђевић
ОШ „Радомир Лазић”
Азања

УДК: 37.016:821-82(075.2)(049.32)
Примљен: 21. септембар 2020.
Прихваћен: 30. новембар 2020.

ПРИКАЗ УЏБЕНИЧКИХ КОМПЛЕТА ЗА НАСТАВУ КЊИЖЕВНОСТИ I–III РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

(Маја Димитријевић, *Чиїанка 1*, *Чиїанка 2* и *Рагна свеска 2*, *Чиїанка 3* и *Рагна свеска 3*, Београд, Вулкан издаваштво / Вулкан знање, 2019)

Уџбеници за наставу књижевности I–III разреда основне школе ауторке Маје Димитријевић: *Чиїанка 1*, *Чиїанка 2* и *Рагна свеска 2*, *Чиїанка 3* и *Рагна свеска 3*, део су комплета уџбеника за Српски језик за наведене разреде.

Чиїанка за први разред део је троделног комплета, уз *Буквар* и *Наставне лисћове уз Буквар*. Конципирана је тематски и садржи и обавезне и изборне текстове прописане *Програмом наставе и учења за први разред основног образовања и васпитања*. На почетку сваке теме је дат њен наслов, а завршава се задацима за обнављање знања усвојених кроз тему.

На почетку *Чиїанке* налази се поздравна реч ауторке и „Водич кроз уџбеник” који служи као сликовито објашњење, тумач симбола којима су означена питања, задаци или додатне информације, занимљивости у вези са текстом који следе. Затим је дат садржај и текстови распоређени по тематским целинама. Наслови тема као и текстови који се у оквиру њих налазе смислено су повезани. Свака тема представљена је одређеном бојом, што доприноси визуелној прегледности. Пре наслова сваке теме, на посебној страни, истакнута су питања на која ће се кроз тему добити одговор. Тема се завршава такозваном „Обнављалицом” која је у функцији њене систематизације. Теме су следеће: „Далеко је још до јуна”, „Животињско царство”, „Шта све деца знају” и „Школске згоде”. Затим следе „Објашњења важних појмова” и „Речник”.

Наслов сваког књижевног дела дат је у горњем левом углу и уоквирен је. Дела се махом налазе на левој страни, у зависности од дужине, док су на десној питања и задаци. Непознате речи су у самом делу издвојене црвеном бојом, а са објашњењима су дате у правоугаонику углавном испод њега, уз

поједине текстова поред, са десне стране. Свако књижевно дело прати примерена илустрација, у вези са самим делом.

Веома важна карактеристика читанке, оно што је чини уџбеником, је-сте дидактичко-методичка апаратура која прати свако књижевноуметничко дело. Она треба да буде усклађена са циљевима наставе Српског језика, исходама, узрастом ученика и циљем конкретног часа. Углавном је чине питања и задаци који се тичу анализе и синтезе самог дела, често и за самостални, стваралачки рад ученика. Она мора бити јасна, недвосмислена, подстицајна. Дидактичко-методичка апаратура у *Чишњаници* Маје Димитријевић испуњава ове захтеве, садржи различите типове питања и задатака за тумачење књижевног текста (конкретна, питања за самостално закључивање, за откривање узрочно-последичних веза, подстицајна, васпитна).

Поред питања и задатака чија је функција анализа или синтеза дела, ова читанка нуди и задатке за самостални, стваралачки рад. Углавном су то ребуси, загонетке, илустровање, упућивање на слушање одређене композиције, постављање у улогу лика, језичке игре и слично. Задаци су разноврсни и примерени узрасту, а увек тематски повезани и са самим делом. Дата су и објашњења појединих појмова из теорије књижевности (песма, стих, строфа, басна, бајка, загонетка итд.) и одређена правописна правила, као и занимљиви одломци из дечјих енциклопедија. Свака тема се завршава „Обнављалицом” чији је циљ систематизација те теме. Обилује питањима различитог типа: на заокруживање, допуњавање, повезивање.

На самом крају уџбеника налазе се два корисна поглавља. „Објашњења важних појмова” чине сви важни појмови који су кроз читанку обрађени. Истакнути су плавом бојом. Следеће поглавље чини речник састављен од речи које би ученицима могле бити непознате, а које су издвојене из текстова. Предности ова два поглавља су у томе што ученици могу на једном месту пронаћи све појмове који им нису јасни, као и објашњења непознатих речи, без лутања кроз читанку, а могу да служе и као подсетник.

Чишњанка 2 део је комплета за други разред који чине и *Грамашњика*, *Лашишњаница* и *Рагна свеска 2*. Конципирана је на сличан начин као и *Чишњанка*. Почине поздравном речју ауторке коју следи „Водич кроз уџбеник”. Обухвата сва књижевна дела прописана *Програмом наставе и учења за други разред основног образовања и васпитања* и она су груписана по темама: „Погоди како се расте”, „Школа ми је на почетку пута”, „Причам ти причу”, „Час животињског језика” и „Све ћеш наћи у природи”. Наслови тема су и у овој читанци смислено повезани са делима која окупљају и свака тема је означена одређеном бојом. Дидактичко-методичка апаратура која прати свако дело је разноврсна, примерена узрасту и у функцији анализе, синтезе или је предвиђена за самостални, стваралачки рад ученика.

Оно по чему се ова читанка разликује од читанке за први разред је то што нема „Обнављалицу” после сваке теме, већ се она налази на самом крају.

Обједињује појмове углавном из теорије књижевности (у *Чииџаници* за први разред то поглавље је названо „Објашњења важних појмова”). Такође, није дат ни речник непознатих речи и израза као што је то случај са *Чииџанком*. Поред самог имена већине писаца стављена је њихова фотографија. Како је препоручљиво ученицима на самом часу обраде показати фотографију писца, нарочито домаћих и светски познатих, ово је веома добро решење. На тај начин ће се ученици од најранијег узраста сусретати не само са књижевним радом, већ и са изгледом писаца и проширивати знања из опште културе.

Још једна новина у односу на читанку за први разред је та што ову читанку прати радна свеска. Након уводне речи ауторке и „Водича”, дата су питања и задаци у вези са појединим делима који употпуњују оне из читанке. Дела са сличном тематиком су груписана, те се кроз питања и задатке врши њихова корелација или поређење. Захтеви су различитог типа и нивоа сложености. Поред питања из књижевности, дата су и питања из области *Језик* и *Језичка култура*, а која су у логичкој или тематској вези са самим делима. Језик се најбоље и учи управо интеграцијом свих његових области.

Чииџанка 3, као и претходне две читанке, део је комплета уџбеника за трећи разред (уз *Грамаџику 3* и *Рагну свеску 3*) и садржи сва књижевноуметничка дела прописана *Програмом наставае и учења за трећи разред основног образовања и васпитања*. Концепт јој је налик на приказане читанке за први и други разред: дела су груписана тематски, тема почиње најавом књижевних појмова о којима ће се кроз тему учити и завршава се такозваном „Обнављалицом”. Свака тема је означена одређеном бојом, а сами наслови су смислено повезани са текстовима. Теме су: „Шта ја видим покрај пута”, „Хајде, свете, буди дете”, „Ако желиш да те прати срећа” и „Откуд мени ова снага”. Поред њих садржи још три поглавља: „Моја бележница”, „Објашњења важних појмова” и „Речник”.

Као и претходне две читанке, и ова почиње поздравном речју ауторке коју следи „Водич кроз уџбеник”. Затим се нижу теме и дела у оквиру њих, а свако дело прати одређена дидактичко-методичка апаратура. Питања и задаци су на сличан начин конципирани као у претходним читанкама – разноврсни, подстицајни, мотивишући, прилагођени узрасту ученика и исходима предмета, повезани и са другим областима овога предмета. Као и у *Чииџаници 2*, дате су фотографије писаца. Оно што је ново и корисно јесте навођење обрађених дела и препорука за читање других дела одређеног писца поред наслова дела које се тренутно обрађује. Такође, ово може бити подстицајно за развој читалачке мотивације и проширивање знања, али и грађење веза између писца и његових дела (стварање шематског знања). У вези са тим, а у циљу развоја читалачке мотивације и као увод у вођење дневника читања, дато је поглавље „Моја бележница” пред крај Читанке. Ученик треба да напише своју омиљену песму и причу, да наведе књиге које је прочитао и оне које жели да прочита, да издвоји реченице и стихове који су му се допали,

као и да напише поруке другим читаоцима. Читанка се завршава поглављима „Објашњења важних појмова” и „Речник”, који садрже све важне појмове који су кроз читанку обрађени и објашњења речи које су издвојене из текстова као могуће непознате речи. Предности ових поглавља изнете су раније, уз приказ *Читанке за први разред*.

Радна свеска 3 која прати ову читанку налик је *Радној свесци 2*. На почетку је уводна реч ауторке и водич кроз уџбеник, а затим следе питања и задаци у вези са појединим делима из *Читанке 3*. И у овој радној свесци су дела са сличном тематиком повезана. Захтеви који се налазе пред ученицима су разноврсни, подстицајни, у складу са узрастом и предметним исходима и прожимају све наставне области предмета Српски језик. Такође, има и додатних занимљивих текстова примерених узрасту ученика чија је улога да прошире знања о појавама или ликовима, уједно и да пробуде њихову радозналост и машту. То су текстови о змајевима, о циновима и о Марку Краљевићу. Сваки од њих прате одређена питања или задаци, издвојене су потенцијалне непознате речи и дата су њихова објашњења. *Радна свеска 3* се завршава предлогом квиза знања о писцима и решењима загонетки, ребуса и укрштеница. Предлог квиза обухвата и саму организацију квиза, и смишљање питања, и поделу улога. Садржи и примере питања. Ово је једно од добрих решења за систематизацију знања о писцима чија су дела обрађена у току школске године јер ученици воле квизове и мотивисани су за учешће у њима.

У времену бројних издавача и сличних уџбеника, приказани уџбеници издавачке куће „Вулкан знање” ауторке Маје Димитријевић издвајају се како визуелном представом, тако и дидактичко-методичком апаратуром. Поред стандардних питања и задатака за анализу, синтезу и систематизацију, ови уџбеници пружају и мноштво ребуса, загонетки и укрштеница. Повезују све области предмета Српски језик, те доводе до трајнијих, функционалних знања. Ови уџбеници, као основно наставно средство, и визуелно и функционално су прилагођени ученику 21. века који је активни учесник у наставном процесу и могу допринети не само остваривању циља и исхода учења Српског језика већ и развоју критичког мишљења ученика и њихове креативности.